

a Typografie is de kern van het vak

Ik ben 43 jaar. Dat betekent, dat ik het vak geleerd heb toen er nog geen internet was en toen computers nog iets nieuws en spannends waren. In 1987 en '88 heb ik computernimaties ontworpen t.b.v. tv-uitzending dam- en schaakverslaggeving, schaak- en bridge-cursus (NOS, KRO, NCRV). Dat was het echte pixel-werk.

Van 1997 t/m 2001 heb ik mij intensief met internet bezig gehouden, een zeer spannende tijd, maar uiteindelijk ben ik er een beetje op afgeknapt, qua ontwerpen. Ik ben wel een enthousiast gebruiker van internet. Ik geloof dat typografie een hoeveelheid universele esthetische waarden bevat, die in de loop van honderden jaren zijn uitgekristalliseerd. Die zelfde waarden vind je bijvoorbeeld ook terug in Japans en Arabisch schrift.

UITEINDELIJK GING HET WEER LIJKEN OP DE OUDERWETSE BOEKDRUK

Ik denk dat nieuwe technieken steeds een ontwikkeling doormaken, waardoor ze uiteindelijk op die centrale waarden uitkomen. Die ontwikkeling hebben we gezien met fotozetsel, laserzetsel en offset-druk; uiteindelijk zijn die technieken zo verbeterd dat het weer

ging lijken op de ouderwetse boekdruk. Die ontwikkeling verwacht ik ook bij beeldschermtypografie. Het is een beetje als de CD ten opzichte van vinyl; de CD biedt niet een nieuw geluid, het moet het vinyl zo goed mogelijk benaderen.

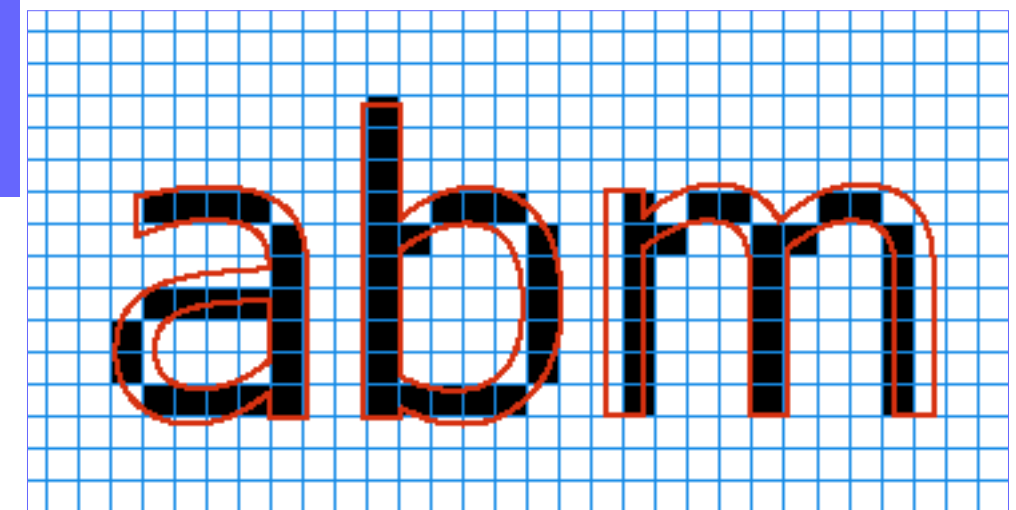
Internet heeft natuurlijk nog een invloed op vormgeving: de globalisering. Je ziet de verschillen tussen sites van werelddelen, maar die verschillen kunnen langzaam verdwijnen, we kunnen recent werk zien van ontwerpers (en niet-ontwerpers) van over de hele wereld en elkaar zo beïnvloeden.

Ik heb gezien dat u naast freelance grafisch ontwerper ook typografisch adviseur bent, wat houdt dat precies in?

Eigenlijk betekent het dat ik meer aandacht aan typografie besteed dan de gemiddelde collega. Maar ik adviseer ook (ontwerp- en reclame-) bureau's in letterkeuzes bij nieuwe huisstijlen of publicaties, bemiddel in het ontwerpen van nieuwe lettertypen, en doe soms puur typografische opdrachten, of het typografisch gedeelte van een ontwerp. Ook vraagt men mij soms

"Binnen de typografie (een meer dan 500 jaar oud vakgebied) zijn de mogelijkheden enorm toegenomen dankzij de digitalisering. Tegelijkertijd neemt de typografische kennis bij ontwerpers en reclamemakers met elke generatie af..."

voor proeflezen op typografisch gebied (dus het controleren van een proef, niet op schrijfwijze en taalgebruik).

Hoe belangrijk is de rol van typografie in opmaak/vormgeving volgens u?

Belangrijk, maar het verschilt per item/opdracht en het verschilt ook per ontwerper. Voor mij is typografie de kern van het vak. Het zijn stijlkeuzes in welke mate een ontwerper probeert te ontsnappen aan de regels van de leesbaarheid, maar dan moet je eerst de regels kennen. Anderzijds spelen er hele andere dingen in vormgeving zoals beeld en kleur. Waarom, bijvoorbeeld, hebben kappers nooit groen in hun huisstijl?

Wat is het verschil tussen letters op papier en op het scherm?

Schermtypografie is meer dan computer en internet, maar als we die twee aanhouden, is het voornamelijk het probleem van de resolutie. Beeldscherm heeft meestal een resolutie van 72 dpi. Drukwerk is analoog en heeft dus een oneindige resolutie, maar

de bottleneck in het drukproces is de RIP, die digitale bestanden omzet naar fysieke drukoriginelen. Deze RIP heeft een resolutie van minimaal 1000 dpi in de hoogte en breedte. Dit $14 \times 14 = 196$ keer zo scherp. Door de lage resolutie ontstaan er problemen in de spatiering, de witruimte tussen de letters raakt helemaal zoek,

ELKE GEBRUIKER HEEFT EEN ANDERE COMPUTER EN ANDERE INSTELLINGEN

bijv. de Arial waar geen verschil te zien is tussen 'rn' en 'm'. Verder ontbreken de meeste microtypografische hulpmiddelen, zoals justeren (ruimte tussen twee letters aanpassen) en zelfs de regelafstand is meestal niet te regelen. Dit alles ten koste van de leesbaarheid.

Wat zijn de problemen met letters op het scherm,

Georgia Georgia Georgia

ABCDEFGHIJKLMN OP
 QRSTUVWXYZ
 abcdefghijklmnop
 qrstuvwxyz
 1234567890 !@#\$%^&*
 ()_+{}:"<>?\
 Now is the time for all good people to
come to the aid of their readers right now!
 Otherwise, their readers may not read.

“...Dit resulteert in producten die in veel opzichten hoogwaardig zijn, maar het op typografisch gebied laten afweten.”

welke dingen werken wel en welke niet? Waar moet je op letten?

In het geval van internet, is het grootste probleem, dat elke gebruiker een andere computer, andere browser en andere instellingen heeft. Dit heeft veel consequenties. Omdat tekst verschuift weet je bijvoorbeeld niet

DE ARTSEN ZAGEN IN HET COMPUTERALFABET DE NUL AAN VOOR EEN ACHT

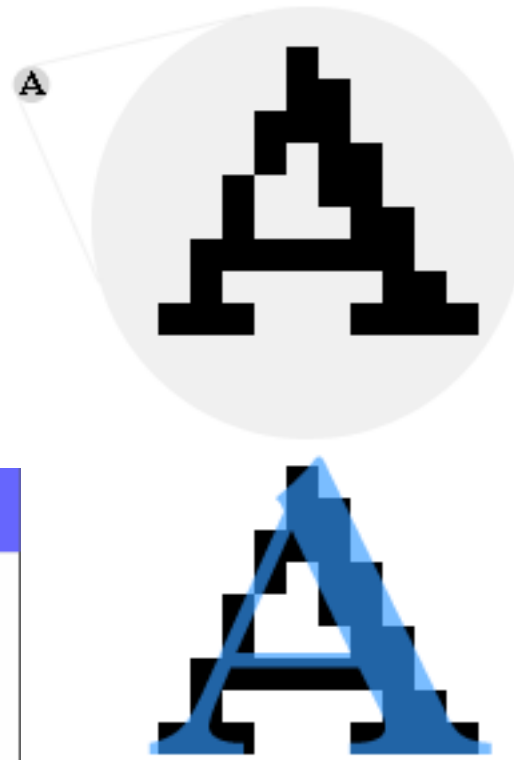
hoe lang een kolom is. Daardoor is ook het alinea-einde onvoorspelbaar, waardoor je op internet eerder witregels gebruikt dan in drukwerk.

Moet je op het scherm eigenlijk niet speciaal voor het scherm ontworpen letters gebruiken? Komt dit veel voor?

Ja, voor schermen, waar de resolutie beperkt is (Tom-Tom, displays van telefoons, kopieerapparaten worden speciale letters ontworpen. Internet en andere computertoepassingen met 72 dpi zit er een beetje tussenin. De speciaal voor beeldscherm/internet ontworpen Verdana van Matthew Carter heeft een goede spatieëring en een duidelijk verschil tussen romein en vet. Ook moet je rekening houden met de gebruiker. Philips kwam er bijvoorbeeld achter dat oudere artsen moeite hadden om displays van diagnose-apparatuur af te lezen. De technici van Philips hadden een lettertje gekozen, waarbij de nul een punt in het midden had ter onderscheiding van de ‘O’. De artsen zagen de nul aan voor een acht. Typograaf Fred Smeijers heeft toen een nieuw lettertype ontworpen voor die apparaten, wat ongetwijfeld mensenlevens heeft gespaard.

Zijn er, nu we allemaal achter de pc zitten i.p.v. in een stoel met een krant/tijdschrift, ingrijpende veranderingen in de typografie te zien?

Ik denk uiteindelijk niet. Het is vooral de eerste generatie ontwerpers, die internet zo compleet anders

Verdana Verdana Verdana

ABCDEFGHIJKLMN OP
 QRSTUVWXYZ
 abcdefghijklmnopqrstuv
 wxyz 1234567890!@
 # \$ % ^ & * ( ) _ + { } : " < > ? \\
 Now is the time for all good people to
come to the aid of their readers right
 now! Otherwise, their readers may
 not read.

vind dan drukwerk, ikzelf ook, maar jongere ontwerpers hebben geen moeite met dit verschil. Ik geloof zelf dat de typografische ‘regels’ een wetmatigheid behelzen, die te maken heeft met hoe wij kijken en informatie tot ons nemen, onafhankelijk van het medium. Trouwens, het aantal geslaagde experimenten om vormgeving van drukwerk te laten lijken op beeldschermvormgeving zijn op één hand te tellen.

Hoe kun je de ‘smoel’ van je blad vertalen naar het scherm als je niet dezelfde letters kunt gebruiken?

Gelukkig zijn er nog veel andere middelen als vorm en kleur, kolombreedte, interlinie (soms), witgebruik, keuze voor foto’s, illustraties, animatie, portionering, regellengte, en natuurlijk op redactioneel inhoudelijk gebied. etc.

Hoewel typografie een deel van dat ‘smoel’ bepaalt is de keuze van het lettertype daarin soms beperkt, immers elke goede roman is gezet in een volledig onopvallende karakterloze letter. Maar helaas, iemand die elke website in koeie grote Times wil zien, kan dat doen.

Werk je zelf liever op papier of op het scherm? Waarom?

Ik werk liever op papier. Niet zozeer vanwege het eindresultaat, maar vanwege het proces. Bij drukwerk heb je te maken met problemen die een creatieve oplossing vereisen, bij internet ontmoet je vervelende technische en planmatige problemen.

In vergelijking met een uitgebreide website is het traject van een boek of een brochure, voor mij, gevoelsmatig, bijna een platgetreden pad.

Voor meer informatie:
 CORRESPONDENTIE Postbus 7046 9701 JA Groningen
 BEZOEK Rode Weeshuisstraat 81 9712 ET Groningen
 www.elzosi.nl info(a)elzosi.nl
 tel. 06 - 215 25 800